

като цигански 33 домакинства и пет вдовишки. В "Обширен поименен регистър на приходите и данъците от циганите (къптиян) на Румелийския вилает" от 1522-1523 г. се посочва, че в каза Загра – Ески Хисар (днешна Стара Загора и принадлежащият ѝ район - б.а.) има 111 мюсюлмански семейства, 455 християнски, отделят се и 12 вдовици. Джемаати на къптияните в София се посочват в регистъра от 1524-1574 г. В махалата Драган папурджи джемаата е със седем домакинства, а в махала Балък пазар – с 33 души. Населяват се от смесени семейства на цигани мюсюлмани и на цигани християни (Ginio 2004: 141; Стояновски 1974: 36-78).

За джемаата на циганите, които живеят в село Теккелер (край дн. Цалапица, Пловдивско) се записва в регистъра от 1530 г., че плащат хараджа си на имперската хазна, а испенчето си дават на вакъфа (BOA, Ist., TD 370, p.100).

С цел по-пълното събиране на данъците от циганите, вкл. и от чергарстващите, през 1530 г. султан Сюлейман Великолепни издава "Закон циганите във вилаета Румели". В него за първи път законово се разделят уседналите от номадстващите цигани. Узаконавя се специфичният им статут. Потвърждава се особеното административно-юридическо положение и известни права на данъчно самоуправление на влизащите в т. нар. "Цигански санджак"¹⁸.

В съответствие със системата на илтизама (откупване на държавни данъци и други приходи) правото на събиране на данъците се отстъпва и преотстъпва. Във фермана от 1656 г. за събиране на данъка „джизие“ от циганите мюсюлмани в Румелия се посочва, че работи данъчна канцелария на циганите по места. Събираемостта, дадена на откуп за една година, се централизира в ръцете на едно лице – надзорник. Циганската общност се третира като свободно население, но не ѝ се позволява да се противопоставя или да отказва плащането. „Ако се вземат акчета, да настояват да се вземат пълноценни акчета и да не се приемат изтрити, фалшиви или счупени монети“. „Данъкът, наречен „харац“, който турците вземат от тях е голям. Мъжете плащат седем имперски дуката на глава, момчетата пет дуката, а жените са освободени от данък. Разписката, която получават при плащането на данъка, пазят най-грижливо, като я окачват в къщата си съгласно българския обичай. По такъв начин те дават възможност да се вижда техният произход“ (ТИБИ 2001: 251-252; Гълъбов 1961: 309-313; Иванова, Кръстев 2008: 111).

Събирачът на данъците от циганите, наречен „джизиедар“/„харачер“ [cizyedat], обикновено е турчин. В работата си в много случаи не прави разлика между цигани мюсюлмани и християни, между уседнали и номадстващи. Ползва заплахи, проявява и насилие, за да принуди

¹⁸ Под санджак в този случай се разбира определена категория от циганското население, заангажирана с помощни дейности в услуга на армията.